

явление (в узком смысле) и «среда» внешняя (в широком понимании). В этой связи понятие «среда» рассматривается как система влияния закрытого и открытого типов.

Ключевые слова: воспитательный процесс, специфика деятельности творческого учебного заведения, образовательная среда, идейная среда, «закрытая социально-культурная среда».

HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION CREATIVE DIRECTION

V.V. Sizov

General pedagogical questions which is bound up with peculiarities organization of educational work in higher educational establishment creative direction (conservatoire) are considered in this article. The specificity of educational environment in creative higher educational institution is described. The characteristic of concept «environment» which is considered as inherent social phenomena (in narrow sense) and «environment» extremal (in the broad conception) are presented in the article.

Key words: educational process, specific activities of creative higher educational institution, educational environment, «idea environment», «closed social environment».

Сізов Віталій Валерійович – кандидат педагогічних наук, доцент. Завідувач кафедри соціальних дисциплін Дніпропетровської консерваторії ім. М. Глінки (Україна).

E-mail: rimma.sizova@gmail.com.

Sizov Vitaly Valeriyovich – candidate of pedagogical sciences, associate professor. The head of social disciplines department of Dnipropetrovska conservatory by name M. Glinka (Ukraine).

E-mail: rimma.sizova@gmail.com.

УДК 37.035.91:388.663-057.87(081)

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АГРОПРОМИСЛОВОЇ ГАЛУЗІ

P. V. Sопівник

У статті уточнено поняття: «лідер», «лідерство», «лідерські якості»; розроблено модель формування лідерських якостей майбутніх фахівців агропромислової галузі.

Ключові слова: лідер, лідерство, лідерські якості, форми і методи формування лідерських якостей, майбутні фахівці агропромислової галузі.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Розвиток постіндустріального, інформаційного суспільства, демократизація політичних процесів, утвердження гуманістичних цінностей детермінують докорінну зміну парадигми освіти, вектор якої спрямовується на формування в підростаючого покоління не тільки знань, умінь і навичок, а й необхідних, з точки зору соціального замовлення, лідерських якостей і компетенцій, активної життєвої позиції, мотивів реалізації власного потенціалу, саморозвитку та самовдосконалення впродовж життя. Вирішення питань безпечного виробництва сільськогосподарської продукції з дотриманням світових стандартів якості, економічно ефективного господарювання при збереженні балансу екосистеми, реформування агропромислового комплексу вимагають від аграрних вищих навчальних закладів підготовки висококваліфікованих фахівців-лідерів із розвиненими моральними якостями, організаційними здібностями, творчим, прикладним мисленням, екологічною культурою, здатністю прогнозувати, бачити і формулювати перспективні соціально корисні цілі, згуртовувати людей для їх досягнення, керуючись принципом ноосферогенезу «мисли глобально – дій локально». Потребує лідерства в агропромисловому комплексі, необхідність розвитку лідерського потенціалу студентів до індивідуально досяжної міри ставлять у ранг наукових пріоритетів педагогіки розробку теоретичних і методичних засад формування лідерських якостей майбутніх фахівців агропромислової галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. На підставі теорій походження лідерства та беручи до уваги різні критерії, можна виділити цілий ряд типів лідера і лідерства. У розрізі виховання майбутніх фахівців-лідерів агропромислового комплексу будуть цікавими ті типології, в основі яких лежать критерії професійного, морально-ціннісного, патріотичного, гуманістичного змісту. Відповідно до цього та на основі спостережень за лідерами в різних сферах, використовуючи біографічний та інтерпретаційний методи вивчення політичного, військового, наукового, студентського лідерства та провідних організаторів агропромислового комплексу, вважаємо за

доцільне зосередити увагу на типологіях, що мають особливе значення в руслі виховання особистості майбутнього фахівця. Так, *за ставленням до людей* можна виділити два типи лідерів: етичний (Мохандас Карамчанд Ганді, Жанна д'Арк, В. Стус, П. Полуботок), неетичний (Тамерлан, Калігула); *за масштабом дії*: глобальні (Кісінджер, Хав'єр Солана, Іоанн Павло II); національні (В. Винниченко, П. Дорошенко, М. Грушевський); локальні, галузеві; *за ставленням до Батьківщини*: патріотичні – національно зорієнтовані (П. Симиренко, М. Терещенко, М. Міхновський, С. Петрушевич), космополітичні – інтернаціонально налаштовані (Л. Троцький, К. Цеткін); *за рівнем професіоналізму*: компетентні (Марк Порцій Катон, Наполеон, П. Століпін, сучасні лідери аграрної галузі), авантюристичні (Г. Распутін, Джакомо Казанова); *за креативним потенціалом*: творчі і репродуктивні; *за орієнтацією на цінності*: гуманістичні і деструктивні; *за способом самореалізації*: лідер-теоретик (Є. Храпливий, О. Боровик) – розробник нових технологій, продумує нові способи і форми вдосконалення виробництва, раціоналізує його; лідер-практик – господарює, вміло впроваджує технології (сюди можна віднести успішних агробізнесменів); *за ставленням до суспільства*: соціоцентричний і егоцентричний; за здатністю розвиватись і навчатись – прогресуючий і деградує; *за ставленням до природи*: споживацько-експлуатуючий (ті, хто організують виробництво, завдаючи шкоди природному середовищу); екобіоорієнтований – ті лідери, які мислять і діють керуючись принципами ноосферогенезу і біоетики (С. Антонєць); *за побудовою відносин з оточенням*: лідери-дипломати (Ш. Талейран, Б. Дізраеллі, В. Сидоренко) і відверто брутальні (Нерон, Петро I). Можуть при цьому існувати проміжні та комбіновані типи лідерів. У чистому виразі конкретного типу лідери зустрічаються надзвичайно рідко. Під впливом різних факторів, умов та оточення лідери можуть еволюціонувати, набуваючи чи втрачаючи певні ознаки, бо лідерство є динамічним процесом.

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Вивчення вітчизняного досвіду формування лідерських якостей студентів в аграрних ВНЗ дозволило виділити такі труднощі: робота із формування лідерських якостей студентів носить переважно інтуїтивний, ніж науково обґрунтований характер; відсутня загальнонаціональна концепція підготовки фахівців як лідерів трудових колективів агропромислової галузі з визначеними педагогічними підходами, принципами, формами і методами,

напрямами розвитку лідерського потенціалу особистості, показниками і критеріями оцінки його сформованості; не виділяються якості, які з точки зору реалій конкретної професії і актуального стану галузі є вкрай затребуваними для майбутніх фахівців як лідерів; безсистемність у роботі із молоддю, схильною до лідерства; недостатній рівень методичного забезпечення навчально-виховного процесу щодо розвитку лідерських якостей студентів; вузько застосовуються інтерактивні форми і методи формування лідерських якостей студентів (від випадку до випадку) [1; 2; 3; 4; 6; 7].

Мета статті полягає в уточненні понять: «лідер», «лідерство», «лідерські якості»; розробці моделі формування лідерських якостей у майбутніх фахівців агропромислової галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. На підставі аналізу основних теорій лідерства та підходів трактування його сутності стало можливим відзначити, що кожна ситуація визначає ті особливі якості, які необхідні лідеру в нових умовах, і ці якості є продуктом досвіду, навчання й виховання людини. «Лідер» і «лідерство» в контексті агропромислового комплексу мають свій специфічний прояв і вираження, оскільки передбачають діяльність успішної людини в реаліях конкретної галузі зі своїми особливостями, етапністю, послідовністю виконання агротехнологічних процесів (виробництво, переробка, зберігання, реалізація продукції) специфічних умов (глобальна економічна і екологічна кризи, реформування галузі на шляху переходу від командно-адміністративної до ринкової економіки). З огляду на це лідерство в АПК – це процес і результат соціально-психологічної взаємодії членів групи чи колективу агропромислової галузі. Лідер АПК – це найбільш авторитетний член групи або іншої спільноти в агропромисловій галузі, який, завдяки розвитку відповідних якостей, висувається на роль неофіційного, або формального, керівника і здійснює суттєвий вплив на групову активність, досягаючи високих показників господарської діяльності при збереженні балансу екосистеми [5].

Установлено, що на загальноукраїнському рівні найбільш повно здійснює виховну роботу із формування лідерських якостей обдарованої молоді Науково-методичний центр аграрної освіти. Даним Центром реалізуються такі масові форми: Зліт іменних стипендіатів та відмінників навчання «Лідери АПК ХХІ ст.»; Об'єднана рада студентського самоврядування; Інтелектуальний конкурс «Кращий

студент року»; Аграрна ліга КВН; Всеукраїнський мистецький фестиваль «Софіївські зорі»; спартакіади [4;5;6].

Лідерство розглядається нами не як унікальне явище, що може бути втілене шляхом домінування і вивіщення однієї особи над іншими, а як загальнодоступний стан максимальної творчої, професійної самореалізації людини з позицій провідного фахівця в обраній галузі або організатора виробничих чи невиробничих процесів. Така самореалізація буде визнаною й оціненою оточенням не за емоційними критеріями (симпатія-антипатія), а за мірою внеску людини в соціально значиму діяльність (постановка і розв'язання групового завдання). Тому розгортання лідерського потенціалу, формування відповідних якостей може відбутись шляхом включення студента в різні види діяльності (навчальна, наукова, спортивна, трудова, ігрова тощо) та соціально значимі відносини (лідерство як міжособистісна взаємодія).

Ефективність підготовки майбутніх фахівців АПК буде зростати при умові створення й реалізації системи формування лідерських якостей студентів, урахування їх вікових та індивідуальних особливостей, коли забезпечується ставлення до вихованця як найвищої цінності та активного учасника навчально-виховного процесу (суб'єкт-суб'єктні відносини) [3], який на усіх етапах становлення повинен досягати вершини власного розвитку («акме»).

Які ж якості мають бути притаманні лідеру АПК? Нами було здійснено оцінку лідерських якостей, які слід формувати в майбутніх фахівців агропромислової галузі. Вона реалізована в чотири етапи. На першому етапі проаналізовано нормативно-правові документи (Національна рамка кваліфікацій, Концепція формування сучасного кадрового потенціалу в сільськогосподарському виробництві, освітньо-кваліфікаційні характеристики), зарубіжний досвід, праці учених – з метою первинного відбору найбільш важливих якостей лідерів АПК. На другому етапі вивчено біографічні дані визнаних загальнонаціональних лідерів сільськогосподарського виробництва – для виявлення наявності у них відповідних якостей та особливостей їх прояву у важливих життєвих і професійних ситуаціях. На третьому етапі відібрані якості було запропоновано оцінити за рівнем важливості експертам (сучасні лідери АПК, фахівці регіональних управлінь сільського господарства), науково-педагогічним працівникам та студентам, які є формальними лідерами студентських колективів, а також додати інші, не зазначені в переліку важливих, якості, якими повинен володіти сучасний лідер АПК. На четвертому етапі здійснено статистичну обробку даних,

отриманих на попередніх етапах, та визначено коефіцієнт вагомості кожної якості, проранжовано їх за ступенем важливості, на основі чого відібрано якості ідеального образу сучасного лідера АПК.

Отримані 22 лідерські якості нами були структуровані у три групи, а саме: 1) загальні – управлінські (професійна компетентність, інтелектуальність, комунікативність, організаційні здібності, працелюбність, сила волі, здоровий спосіб життя, стресостійкість, колективізм); 2) власне лідерські (харизматичність, творчість, ініціативність, практичне мислення, емпатія, моральність); 3) специфічні – характерні для агропромислової галузі (екологічна культура; ціннісне ставлення до землі, здатність передбачати й оцінювати мінливі природні фактори, готовність до праці у складних погодних і виробничих умовах, гуманне ставлення до тварин, господарність, інтерес до АПК).

Такий поділ зумовлений тим, що лідерство, на відміну від менеджержування, ми розглядаємо як вищий рівень управлінського впливу на підприємство чи організацію в агропромисловому комплексі, тому майбутньому фахівцю необхідні не тільки базові управлінські якості, пов'язані з функцією планування, організації діяльності та контролю за її здійсненням, а й власне лідерські, що передбачають забезпечення таких функцій, як координація і мотивація.

Третя група якостей зумовлена особливостями та специфікою професійної діяльності фахівців агропромислової галузі, яка в основному належить до систем типу «людина-природа» і передбачає взаємодію з навколишнім природним середовищем і вплив на нього. Такий вплив називають антропогенним. Його результатом може бути порушення балансу екосистеми або завдання непоправимої шкоди довкіллю, тому в роботі майбутнього фахівця АПК, як лідера, значне місце повинні посідати елементи розумової праці, знання особливостей розвитку живих організмів і водночас уміння керувати і користуватись сучасною технікою і технологіями. Нераціональне ведення сільського господарства в Україні вважається одним з основних негативних факторів впливу на природу. Деякі керівники агропідприємств, надміру захопившись економічними показниками діяльності, допускають як порушення юридичних регламентів, технологічних карт, так і обґрунтованих наукою рекомендацій. Часто такі приклади є свідомим вибором керівника, його моральним самовизначенням, а інколи свідченням банальної непрофесійності. Як у першому, так і в другому випадку наслідки неприйнятні. Наприклад, при ігноруванні фахівцем

сівозміни виснажуються і вивірюються ґрунти. Недотримання правил зберігання добрив, засобів захисту рослин, а також ненормоване внесення гербіцидів та пестицидів призводить до забруднення ґрунту, підґрунтових вод та повітря. Неналежний догляд за тваринами, а також порушення санітарних та ветеринарних норм зумовлюють поширення ряду інфекцій, вірусів та, як наслідок, хвороб, епізоотій і пандемій. До того ж в умовах науково-технічного прогресу, розвитку генної інженерії виникає загроза збереження біологічної автентичності живої природи як такої. Вирощування генетично модифікованих організмів, нагромадження канцерогенів та шкідливих мутацій, експерименти, що передбачають зміну генетичного коду, створюють загрозу для живих організмів, у тому числі для людини, не тільки в локальному, а й у глобальному вимірі.

Використовуючи метод моделювання пропонуємо модель формування лідерських якостей майбутніх фахівців АПК, яку розглядаємо як складне структурне утворення із взаємопов'язаними складовими, що зумовлюють її цілісність й ефективність. Такими складовими є суспільна потреба; мета й завдання; зміст; методологічні підходи та принципи; педагогічні умови; етапи формування; форми та методи, критерії, показники та рівні сформованості лідерських якостей; самодіагностика, самокорекція і самовиховання якостей; сформованість лідерських якостей.

У моделі виділено основні етапи формування лідерських якостей студентів, а саме:

- 1) мотиваційно-орієнтований;
- 2) когнітивно-орієнтований;
- 3) емоційно-ціннісно-орієнтований;
- 4) діяльнісно-поведінковий;
- 5) рефлексивно-оціночний (самовиховання).

У процесі розвитку лідерських якостей майбутніх фахівців АПК рекомендуємо застосовувати різні форми і методи виховної роботи, а саме: властиві *когнітивному компоненту* (інформаційні години, диспути і дискусії на загальні та професійні теми, конференції й олімпіади, зустрічі з відомими й авторитетними людьми, екскурсії, інтелектуальні ігри та вікторини, предметні олімпіади, наукові конференції, евристичний метод, метод переконання і консультування); відповідні *емоційно-ціннісному компоненту* (відвідування театрів, виставкових залів, участь у колективах художньої самодіяльності, проведення тематичних і творчих вечорів, фестивалів і конкурсів,

концертів, екскурсій на агровиставки і агропідприємства, екологічний туризм, бесіда, метод прикладу, створення ситуацій, які виховують, заохочення і покарання); адекватні *діяльнісно-практичному компоненту* (індивідуальні доручення, участь у різних формах студентського самоврядування, у конкурсах професійної майстерності, різних видах практик, екологічний туризм, заняття в наукових гуртках і професійних студіях, конкурси та виставки студентських наукових праць, спортивні змагання і турніри, робота спортивних секцій, трудові десанти, суботники, сільськогосподарські роботи, акції по благоустрою території).

Особливу увагу слід звернути на ті форми і методи виховної роботи, у рамках яких реалізується принцип *суб'єкт-суб'єктних* відносин учасників навчально-виховного процесу. Серед них творчі, проблемні, інтерактивні форми і методи. Вони передбачають самовираження, самореалізацію лідерського потенціалу та самоврядування студентів. Форма як зовнішнє вираження внутрішньо впорядкованих відносин вихователів і вихованців та методи як спосіб реалізації цих відносин є продуктивними тоді, коли дають початок соціально-орієнтованому вектору самодіяльності особистості. При цьому повинна забезпечуватися системність у використанні та поєднанні впливу форм і методів на всебічний розвиток особистісних якостей майбутніх фахівців як лідерів. Усе це досягається шляхом застосування *інтерактивних форм і методів навчально-виховної роботи*, що ґрунтуються на забезпеченні «зворотного зв'язку» між учасниками для досягнення взаєморозуміння та коригування процесу усвідомлення певних знань, світоглядних, моральних, ідейних засад, проблем, передбачають об'єктивне ставлення до себе і до навколишніх, аналіз думок, висловлювань, дій і поведінки інших, самоаналіз власного «Я» на основі рефлексії.

В Національному університеті біоресурсів і природокористування України нами застосовувались форми і методи, які сприяли розвитку когнітивного, емоційно-ціннісного, діяльнісно-практичного компонентів структури особистісних якостей. Проводились «Студентська республіка», «Школа лідерства», «Літня школа студентського самоврядування», забезпечувалась участь студентів у всеукраїнських щорічних Зльотах іменних стипендіатів і відмінників навчання «Лідери АПК ХХІ ст.», створювались умови для розвитку різних форм студентського самоврядування, клубів за інтересами (клуб знавців, науковий клуб, туристичний клуб «Барс», прес-клуб, екологічний клуб «Едельвейс», спортивний клуб, клуб менеджера-

лідера, соціальний центр, юридична клініка). Значна увага приділялась мотивації і залученню молоді до діяльності органів студентського самоврядування, молодіжних громадських організацій. Особливе значення відводилось інтерактивним, колективним формам, тренінгам, рольовим іграм, серед яких позитивний ефект дали, у тому числі, і авторські. Реалізовувались заходи із пропаганди здорового способу життя, профілактики наркогенної залежності, формування екологічної культури.

У процесі реалізації моделі формування лідерських якостей В НУБП України вперше проведено університетський етап міжнародного молодіжного мультифестивалю «Студентська республіка», започатковано проведення «Школи лідерства» та «Літньої школи студентського самоврядування».

«Студентська республіка» передбачала створення у визначеному місці, на обведній чітким кордоном території міні-моделі держави, у якій молодь формує органи управління, законодавчу, виконавчу і судову гілки влади. Така квазі-державна має свої закони, валюту, профільні міністерства і відомства. Органи влади та громадяни самі організовують життя й порядкують на території республіки. Студенти очолюють міністерства фінансів, екології, сільського господарства, внутрішніх справ, освіти і науки, що забезпечує формування в них досвіду лідерської поведінки. Кульмінацією цієї організаційно-діяльній гри є проведення виборів студентського президента. При цьому створюється центральна виборча комісія, формуються «політичні партії», проводиться повноцінна виборча кампанія з голосуванням. Паралельно з виборами нами проводились такі заходи, як конкурс краси «Перша леді», турніри з рольових та інтелектуальних ігор («Мафія» і «Квест», конкурс флеш-мобів, рольові ігри, змагання з екстремальних видів спорту, змагання з пляжних видів спорту, круглі столи, майстер-класи, творчі лабораторії, фестиваль молодіжних ЗМІ, фестиваль аматорського відео на соціальну тематику тощо).

«Школа лідерства» передбачала реалізацію мотиваційного та когнітивно-зорієнтованих етапів моделі формування лідерських якостей майбутніх фахівців АПК. У ході проведення «Школи лідерства» педагоги і студентський актив орієнтували студентів на лідерство як важливу особисту, соціальну і професійну цінність, формували знання із лідерології. Програма «Школи лідерства» сприяла соціалізації, пришвидшенню процесу адаптації молоді до нових умов ВНЗ. Студентів знайомили з історією, структурою, традиціями університету,

основними формами самореалізації їх лідерського потенціалу. Вже «на старті» студенти залучались до соціально-корисних видів діяльності, громадської, науково-дослідної, науково-інноваційної, спортивної, творчої і мистецької діяльності. Особлива увага зверталася на студентське самоврядування, фізичне виховання, спортивну роботу, розвиток творчості в колективах художньої самодіяльності, студіях, гуртках та клубах за інтересами.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, виділені нами лідерські якості фахівців АПК є затребуваними реаліями актуального розвитку галузі в конкретних екологічних, соціально-економічних і суспільно-політичних умовах. Ці якості дозволяють фахівцю в ході міжособистісної взаємодії висунутись на роль неофіційного або управлінського лідера відповідної галузі, здійснювати суттєвий вплив на групову активність, відображати її інтереси та забезпечувати організацію спілкування і виробничої діяльності членів групи, стимулюючи їх на досягнення високої продуктивності з мінімальними затратами ресурсів та максимальним виробничим ефектом, не порушуючи при цьому балансу екосистеми.

Педагогічний супровід процесу формування лідерських якостей має включати спонукання студентів до використання методів самовиховання: самопізнання, самоаналізу, самопримусу, самонавіювання, самоконтролю, самозвіту тощо. Ці методи при відповідній мотивації дозволяють особистості цілеспрямовано розвиватися, реалізуючи лідерський потенціал, накопичуючи досвід лідерської поведінки.

Встановлено, що педагогічними умовами, які забезпечують ефективність моделі формування лідерських якостей студентів аграрних ВНЗ є: мотивація студентів до лідерства; готовність наставників до формування в студентів лідерських якостей; формування громадської думки, яка стимулює лідерську поведінку студентів; розвиток дієвих форм студентського самоврядування; теоретична підготовка студентів з лідерології.

Проведене дослідження не вичерпує багатогранності теоретичних і практичних пошуків розв'язання проблеми формування лідерських якостей майбутніх фахівців агропромислової галузі. Перспективним вважаємо розроблення семінару для наставників академічних груп з питань формування лідерських якостей майбутніх фахівців АПК.

Література

1. Алфімов Д. В. Теорія і методика виховання лідерських якостей особистості у сучасній загальноосвітній школі: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.07 / Алфімов Дмитро Валентинович; Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. – Луганськ. – 493 с.
2. Бендас Т. В. Психологія лідерства: учеб. пособ. / Бендас Т. В. – СПб.: Питер, 2009. – 448 с.
3. Евтихов О. В. Стратегии и приемы лидерства: теория и практика / Евтихов О. В. – СПб.: Речь, 2007. – 238 с.
4. Лідерство в агропромисловому комплексі: секрети досягнення успіху: Методичні рекомендації із самовиховання / [уклад. Р. В. Сопівник]. – Київ: ЦП «Компринт», 2008. – 58 с.
5. Сопівник Р. В. Виховання лідерських якостей студентів аграрних вищих навчальних закладів: [монографія] / Р.В.Сопівник; за ред. В. К. Сидоренка. – К.: ЦП «Компринт», 2012. – 504 с.
6. Сопівник Р. В. Ретроспективний аналіз основних теорій лідерства / Р. В. Сопівник // Вісник Національного університету оборони України. – К.: НУОУ, 2012. – Вип. 4 (29). – С. 104–109.
7. Сопівник І.В. Виховання моральної відповідальності сільської молоді: [монографія] / І.В. Сопівник. – К.: Видавництво «Логос», 2014. – 352 с.

ФОРМИРОВАНИЕ ЛИДЕРСКИХ КАЧЕСТВ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА

Р. В. Сопивнык

В статье уточнены понятия: «лидер», «лидерство», «лидерские качества»; разработана модель формирования лидерских качеств будущих специалистов агропромышленной области.

Ключевые слова: лидер, лидерство, лидерские качества, формы и методы формирования лидерских качеств, будущие специалисты агропромышленной области.

FORMATION OF THE LEADERSHIP QUALITIES OF FUTURE AGRO-INDUSTRIAL SPECIALISTS

R.V. Sopiwnyk

The concepts «leader», «leadership», «leadership qualities» have been specified in the article. The model of formation of the leadership qualities of future agro-industrial specialists has been developed.

Key words: leader, leadership, leadership qualities, forms and methods of formation of leadership qualities, future agro-industrial specialists.

Сопівник Руслан Васильович – доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки гуманітарно-педагогічного інституту Національного університету біоресурсів і природокористування України.

E-mail: rvsop@meta.ua

Sopiwnyk Ruslan Vasyliovych - Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Pedagogy of the Faculty of Humanities and Pedagogy of National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine.

E-mail: rvsop@meta.ua

УДК 37:316.356.2 – 056.26

СПІВПРАЦЯ БАТЬКІВ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ТА ВЧИТЕЛІВ В АМЕРИКАНСЬКІЙ ОСВІТНІЙ СИСТЕМІ

М. О. Сяба

В статті розглядаються особливості співпраці батьків, які мають дітей з особливими потребами, та вчителів в американській освітній системі. Значна увага приділяється ролі батьків та їхньому активному залученню до навчального процесу дитини з особливими потребам. У статті зазначається, що саме спільна праця батьків та вчителів призведе до гармонійного розвитку дитини.

Ключові слова: співпраця, діти з особливими потребами, сім'я.

Постановка проблеми. Проблема співпраці сім'ї та школи займає важливе місце у американській освітній системі. Батьки та вчителі не завжди знають, як правильно взаємодіяти, щоб досягнути певних позитивних результатів у розвитку дитини з особливими потребами. Проблему співпраці батьків та вчителів вивчали наступні американські вчені: Пеггі Детмер, Лінда Терстон, Ен Накендоффель, Норма Дік, Мерлін Френд, Лінн Кук, Шамбергер та Карол Кохар-Брайн.

Мета статті. Розглянути особливості співпраці батьків, які мають дітей з особливими потребами, та вчителів, виділити основні моменти спільної взаємодії та охарактеризувати рівні даної співпраці.

Теоретичний аналіз проблеми. Сучасна американська освітня філософія орієнтується на особистості дитини та на положенні, що